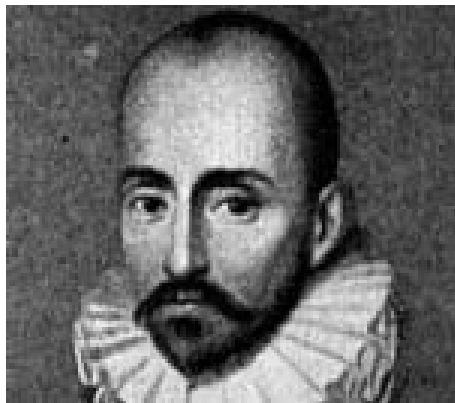

Michel de Montaigne

Michel de Montaigne
1533-1592

Date biografice

- 1533 – Se naște pe 28 februarie, la Bordeaux, Michel de Montaigne
- 1539 – Studiază la colegiul Guienne din Bordeaux
- 1546 – Studiază filozofia la Facultatea din Bordeaux
- 1549 – Studiază dreptul la Universitatea din Toulouse
- 1554 – 1570 – Deține funcții publice
- 1580 – Apar „Eseurile”, la Bordeaux
- 1580 – Pleacă în călătorie în Franța, Elveția, Germania, Italia
- 1581 – A fost ales primar la Bordeaux
- 1583 – Reales primar
- 1584 – Îl găzduiește la castelul său pe Henri de Navarre, viitorul Henric al IV-lea
- 1592 – A murit pe 13 septembrie

Lucrări importante

1580 - *ESEURI*

Cea mai slăvită capodoperă a omului este viața trăită așa cum trebuie”, scria Michel de Montaigne. Trăind într-un secol zguduit de cumplite războaie religioase între catolici și protestanți, cum a fost veacul al XVI-lea în Franța, Michel de Montaigne a găsit răgazul pentru a crea o capodoperă cu adevărat strălucitoare, „Eseurile” sale.

După studii de filosofie și drept, la Facultățile din Bordeaux și Toulouse, obține postul de consilier la „Curtea Auxiliilor” din Perigord, încorporată, peste câțiva ani, Parlamentului din Bordeaux. În 1571, se retrage din funcțiile publice, dedicându-se lecturilor din autorii antici Seneca, Plutarh, Cicero, precum și scrierii „Eseurilor”. Dar este nevoit să se întoarcă, de câteva ori, la viața publică, fie pentru a participa la misiuni de pacificare, fie pentru a juca rolul de intermediar în conflictele lui Henri de Navarra cu Guise sau cu mareșalul Matignon, fie pentru a deține, pentru două legislaturi (1581-1585), funcția de primar al Bordeauxului.

Așa cum ne încredințează, el însuși este „aluatul cărții sale”, deoarece, cum tot el ne spune, „fiecare om poartă tiparul întregii condiții umane”. „Încercările” sale asupra condiției umane au dus la apariția unor autentice disertații referitoare la om, societate, viață politică, filosofie, cunoaștere, educație.

Pentru a evidenția atotputernicia datinilor, deprinderilor, obiceiurilor într-o comunitate umană, Michel de Montaigne afirmă că „lucrurile scoase din țâțâna obiceiului par a fi scoase din țâțâna judecății”. Dar obiceiul ne-ascunde, uneori, fața adevărată a lucrurilor. El susține că unii își justifică acțiunile prin invocarea datinilor, aruncându-se sub „ocrotirea acestora”, în timp ce alții, înzestrați cu spirit critic, „punând lucrurile în lumina adevărului și cugetării”, constată că multe lucruri considerate „fără tăgadă” se sprijină doar pe vechimea

obiceiului, neavând altă rațiune. Aceștia din urmă, cu toate că vor fi simțind că judecata lor e „cam zdruncinată”, totuși, poate constată că ea va fi într-o stare „mai întemeiată”.

Problematica îndătinării este corelată, apoi, cu cea privind „anevoiața schimbării unei legi împuternicite”. În argumentația lui Michel de Montaigne își face loc o viziune sistemică asupra vieții politice. „Mare este întrebarea, spune el, dacă a schimba o lege împuternicită, oricare ar fi, aduce atâta folos cât rău aduce strămutarea; cu atât mai mult cu cât politica este clădită din mai multe bucăți îmbinate în așa fel, încât nu e cu putință să te atingi câtuși de puțin de o parte, fără ca întregul trup să nu o simtă”.

Afirmația lui Montaigne că este „scârbit de noutate, orice față ar avea”, deoarece i-a fost dat „să vadă urmările dăunătoare ale acesteia”, ne-ar putea face să credem că el este împotriva oricăror schimbări. Dar Montaigne se manifestă doar contra acelor schimbări generate de „năzărirea unui ins”, care are trufia de a-și prețui atât de mult ideile încât, pentru a le întemeia, răstoarnă pacea obștească, pricinuind mult rău societății. Admite, totuși, schimbarea legilor când acestea nu mai corespund situației existente, arătând că în asemenea condiții este bine „să facem legile să voiască, mai ales, ceea ce vor nevoile”.

Interesantă este concepția lui Montaigne asupra modului în care individul își formează cultura. Fiecare trebuie să fie deprins să treacă „prin sită toate câte sunt” și să manifeste o atitudine activă față de ceea ce asimilează, „să nu-și vâre nimic în cap numai pe cuvânt și de împrumut”.

Distingând între învățătură sau cultură, pe de o parte, și minte sau mod de a gândi, pe de altă parte, Montaigne arată că mintea este mai importantă, deoarece învățătura nu se poate lipsi de minte. Invocă, în acest sens, un dicton grecesc care spune: „Ce facem cu știința, dacă nu-i

Personalități

înțelegerea?”. Apelul la autoritate dovedește cultura noastră, dar nu este suficientă; noi trebuie să și judecăm, să devenim mai înțelepți prin utilizarea cunoștințelor noastre. „Noi știm a spune: Cicero zice așa; iată părerea lui Platon. Sunt chiar vorbele lui Aristotel. Dar noi înșine, ce spunem? Care-i judecata noastră? Ce facem noi? Noi ținem în păstrare părerile și știința altora. Trebuie să ni le însușim. Oricât am fi de învățați prin știința altora, înțelepți nu putem fi decât pe seama înțelepciunii noastre”. Ideile preluate de la alții trebuie să le schimbăm, îmbinăm, topim, astfel încât rezultatul să fie o înfăptuire a noastră, creată de propria noastră judecată. „Albinele culeg din floare în floare și apoi fac mierea, care este din al lor. Nu mai este cimbru sau maghiran” afirmă metaforic Montaigne.

Caracterul relativ al cunoștințelor noastre este evidențiat prin afirmația că, deși toți suntem înzestrați cu aceleași „scule și unelte de pricepere și judecată, felurimea părerilor căpătate despre aceleași lucruri ne arată limpede că ele nu pătrund în mintea noastră decât prin îngăduirea fiecăruia: cutăruia i se întâmplă să le cuprindă în adevărata lor ființare, dar alții o mie, le dau o nouă ființare, cu totul dimpotrivă la ei”. La fel stau lucrurile și în legătură cu ideile, credințele, instituțiile din țara în care locuim. Comparându-le cu ale altora, noi considerăm că doar în țara noastră sunt totdeauna „desăvârșita credință, desăvârșita orânduire, desăvârșita folosință a tuturor lucrurilor”.

Ca orice umanist, Michel de Montaigne se referă la locul omului în univers; privind marele chip al

„maicii noastre, Natura”, văzând atotcuprinzătoarea și neîncetata ei desfășurare, descoperim că noi suntem doar un punct imperceptibil în marele ei angrenaj. „Nu suntem nici peste, nici mai prejos de toate câte sunt, tot ceea ce este sub boltă cerească urmează o aceeași soartă și lege”. Numai înfumurarea îi face pe unii să situeze omul mai presus de natură și să nu-i vadă locul între hotarele acesteia, afirmă marele gânditor.

Prelucrând formularea lui Cicero că „a filozofa nu este altceva decât a ne pregăti de moarte”, Montaigne arată că acela „care a învățat a muri, s-a dezvățat a robi”, „s-a mântuit de orice supunere și încătușare”^{*}. Dacă ne-am gândi tot timpul că ne-am născut pentru a muri, viața nu ar mai avea sens. Dar noi trebuie să fim convinși că ne-am născut pentru a făptui, ne încredințăm Montaigne. Folosul vieții, spune el, nu-i pe întinderea ei, ci pe îndeplinirea ei. Viața în sine nu-i nici bine, nici rău, este locul binelui și al răului, după cum noi o facem.

Inepuizabile sunt înțelepciunea și ideile cuprinse în „Eseurile” lui Michel de Montaigne... Fiecare dintre noi ar trebui să ne aplecăm, atunci când timpul ne permite, asupra acestor nestemate ale gândirii umane care i-au influențat pe Descartes, pe Bacon, pe Pascal, pe Shakespeare și pe alți creatori de la apariția „Eseurilor” până în zilele noastre.

Prof. univ. dr. Raisa RADU

^{*} Trimiterile din text sunt din Michel de Montaigne, *Eseuri*, București, Editura Minerva, 1984